

проблеми є: формування навичок продуктивної взаємодії та успішного подолання професійних труднощів; оволодіння конструктивними копінг-стратегіями; навчання способам і прийомам саморегуляції; формування асертивної поведінки, формування саногенного мислення, сприяння в гармонізації особистості, підсилення ресурсів, які підвищуватимуть стійкість проти життєвих негараздів та професійних труднощів.

Формуванню soft skills магістрантів сприяє використання антистрестренінгу на практичних заняттях з курсу «Професійне здоров'я» та залучення студентів до участі у тренінгах особистісно-професійного зростання, антистрестренінгах, тренінгах антивигорання, які проводяться у Центрі педагогічного консалтингу [5], що функціонує при кафедрі педагогіки та менеджменту освіти ТНПУ ім. В. Гнатюка. Діяльність тренінгової групи спрямується на: пізнання сильних і слабких сторін майбутніх менеджерів; формування навичок продуктивного спілкування, конструктивного вирішення конфліктів; розвиток готовності до самозмін і саморозвитку; формування вмінь знаходити власні ресурси у складних ситуаціях професійної взаємодії, швидко адаптуватися до нових умов; опанування психотехніками суб'єктного самовпливу.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо й розробленні технології формування стресостійкості і резильєнтності майбутніх менеджерів в цифровому просторі формальної і неформальної освіти.

Література

1. Длугунович Н.А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців: *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. №6. С. 239-242.
2. Корольчук В. Психологія стресостійкості особистості: дис. ... док. психол. наук: 19.0.01; Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К., 2009. 513 с.
3. Soft skills: 7 важных навыков для любой профессии. URL: <https://thepoint.rabota.ua/soft-skills-7-vazhnyh-navykov-dlya-lyuboy-professyy>
4. Хамініч О.М. Резильєнтність: життєстійкість, життєздатність або резильєнтність? *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Психологічні науки. Вип. 6. Т. 2. 2016. С. 160-165.
5. Центр педагогічного консалтингу (ТНПУ імені Володимира Гнатюка). URL: <http://fpp.tnpu.edu.ua/pidrozdili/centr-pedagogichnogo-konsaltingu>

УДК 614.27

Нестайко І., канд.пед.наук, доц.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна

ВПЛИВ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ НА ПСИХІКУ ЛЮДИНИ (ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД)

Nestaiko I., Ph.D., Assoc. Prof

THE INFLUENCE OF MILITARY CONFLICTS ON THE HUMAN PSYCHOLOGY (POLISH EXPERIENCE)

Війна – одна з найтрагічніших подій у житті окремих людей та цілих суспільств. Найтрагічніші жертви у вигляді летальних наслідків принесла Друга світова війна, в якій вперше використовувались методи, що дозволяють масове знищення. Голокост, тобто винищення мільйонів Євреїв нацистами, а також злочини, вчинені проти інших народів, є жахливими подіями і виходять за межі найсміливіших уявлень про зло, на яке здатна людина. Тож не дивно, що війна стигматизувала своїх жертв не лише фізично, а й знищила їх психіку. Більше того, у сучасній психології існує поняття військової травми, яку успадкували наступні поколіннями, тобто нащадки жертв.

Згідно зі Словником сучасної польської мови, війна – це організована збройна боротьба між державами, націями чи релігійними, соціальними групами з різними цілями, наприклад, захоплення чужої території або знищення ворога. Це призводить до бійки між людьми, викликає переслідування, а також завдає шкоди їх психіці. Постійно люди воювали між собою. Війни були незамінним елементом людської конкуренції на європейському континенті, але також і в усьому світі [1].

Свідки і учасники воєнних дій розповідають про немислимі тортури, масові смерті людей, задушених отруйним газом, і нещадну експлуатацію для рабської праці. Усі вони говорять сухою мовою, позбавленою будь-яких емоцій. Жорстокість, яку вони пережили і побачили, безповоротно знищила їхню людську чуйність і емпатію. Щоб вижити в таких екстремальних умовах і не збожеволіти, людина повинна позбавити себе самого усього людського. Вона змушена приймати нові правила, що регулюють реальність, і визнавати їх нормальними. Виверження нелюдського зла під час війни залишається загадкою. Це активізація дивних садистичних тенденцій, що існували в людині. Навіть жертви таборів помічають існування подібних інстинктів у себе. Це так звана віддана людина, тобто пристосування своєї поведінки та системи цінностей до реальності табору. Єдина мета такої людини – виживання за будь-яку ціну. В ім'я виживання людина не тільки пасивно спостерігає за звірствами, що відбуваються на її очах, але й певним чином бере участь у них, наприклад, грабуючи мертвих або повідомляючи про них.

Цікавим на наш погляд є опис польськими письменниками змін у психіці людини під впливом досвіду війни. Так, наприклад Густав Герлінг-Грудзінський у романі про життя в радянських таборах "Інший світ", представляє рухому картину різної поведінки людей, які, незважаючи на свою освіту, походження та культуру в трудовому таборі, перетворюються на голодних істот, готових на все, щоб отримати хоча б мінімальне покращення своїх умов. Тож жінки повії, чоловіки борються за хліб чи одяг. "Людина є людиною в умовах людини", - підсумовує свій роман Грудзінський, і це слова, які найкраще описують вплив війни на психіку людини.

У своїй творчості Тадеуш Ружевич засвідчив часи, у які він жив. Його післявоєнні вірші - це питання про те, чи можна знову вірити в кохання, дружбу та солідарність. Чи може людина, яка так страшенно розчарувалася в іншій людині, відновити свою довіру? Ці запитання – це крик відчаю для цілого покоління, яке так страшно постраждало від війни та окупації.

Для тих, хто пережив війну – це справді жахливий досвід – постійний страх перед власною смертю, відчай після смерті своїх близьких, голод, рани. Подібні переживання стали для людей справжнім шоком. Неможливо забути таку травму - коли вона переживається, вона залишається в нашій підсвідомості і повертається в кожен сон або звичайний момент роздумів. Виникає запитання, чи втратила людина у повоєнному світі риси, які змушували її на такі без милостиві кроки? На жаль ні. Щоправда, люди перестали вбивати одне одного, але в них досі немає любові, розуміння, співчуття.

Війна призводить до постійних змін у психіці як солдатів, так і цивільного населення. Запамятовуються трагічні події, а неможливість їх позбутися додатково шкодить психіці жертви. Війна погіршує психіку людини і тому, що вона спричиняє процес оживлення, тобто втрату вищих почуттів.

Адаптація (лат. *Adaptatio* – пристосування) – пристосування організму шляхом зміни його будови або функцій до життя в нових для нього, постійно змінених умовах життя або зовнішніх стресах. Ефективність адаптації визначає пристосування [1].

Слід зазначити, що одне із Засідання Ради Безпеки ООН за формулою *Arria* було присвячене реінтеграції та всебічній допомозі в реабілітації дітей після закінчення

збройних конфліктів. Учасники дискусії вказали на роль освіти та необхідність врахування думок дітей у цих процесах. Відкриту зустріч у формулі Arria організували Бельгія, Перу, Польща і Великобританія. Постійний представник Республіки Польща при Організації Об'єднаних Націй Йоанна Вронецька зазначила, що, мабуть, вперше цей форум порушив питання не лише про реінтеграцію дітей у контексті збройних конфліктів, а й молоді. Немає сумнівів, що вони, як і діти, потребують всебічної допомоги в реінтеграції та реабілітації. Діти та молодь страждають від наслідків конфліктів, бідності, безробіття, високого рівня насильства, політичної нестабільності, безгосподарності та розпаду сімей та суспільства.

Однак негативні демографічні наслідки конфліктів набагато ширші, далеко за межі людських втрат, безпосередньо на війні. По-перше, конфлікти збільшують кількість людей, які внаслідок насильства зазнали постійної фізичної та психологічної шкоди, а отже, призводять до поширення явища інвалідності. По-друге, конфлікти ведуть до порушень статево-вікової структури населення, сприяючи значним змінам у процесі його відтворення. І нарешті, по-третє, конфлікти є причиною масового переміщення людей. Сучасні збройні конфлікти, як ніколи, пов'язані з проблемою переселення та біженців. Це змушує людей залишати свої домівки з метою уникнення прямих (втрата життя, шкода здоров'ю) та опосередкованих (бідність, голод та хвороби) наслідків збройного насилля. Водночас міграції, спричинені збройною агресією, набувають значних масштабів. Варто зазначити, що понад половину (51%) біженців становили люди віком до 18 років, тобто діти і молодь [3].

Конфлікти також ведуть до зменшення людського капіталу, що призводить до обмежень у можливості брати участь у процесі освіти, здобуття знань та підвищення кваліфікації. Це викликає так зване виникнення "Втрачених поколінь", які не змогли знайти своє місце на ринку праці навіть після закінчення війни. Закон встановлює державні соціальні гарантії дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, належить психологічна реабілітація, психологічна допомога, психіатрична допомога, соціальний захист, медична допомога.

Література

1. Balcerowicz B. (red.), Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Warszawa 2008, s. 64.
2. Dobrowolska-Polak J., Ludzie w cieniu wojny. Ludność cywilna podczas współczesnych konfliktówzbrojnych, Poznań 2011.
3. Pawłowski K., Konflikty zbrojne w późnowestfalskim środowisku międzynarodowym, [w:] Późnowstfalski ład międzynarodowy, M. Pietraś, K. Marzęda (red.), Lublin 2008
4. Stankiewicz W. M., Konflikt jako zjawisko integrujące i dezintegrujące oblicze współczesnego świata, Olsztyn 2008, s. 19

УДК 504.05

Ніконенко В. канд. філософ. н., проф.; Грузін В., ст. викладач

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ І АДАПТАЦІЇ ЖЕРТВ КАТАСТРОФИ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС

Nikonenko V., Ph.D.; Prof.; Gruzin V., Senior Lecturer

PROBLEMS OF REHABILITATION AND ADAPTATION OF VICTIMS OF THE CHERNOBYL DISASTER

В сумний реєстр трагічних подій, яких було немало в історії українського народу, ввійшла навечно і аварія на Чорнобильській АЕС, що сталась 26 квітня 1989